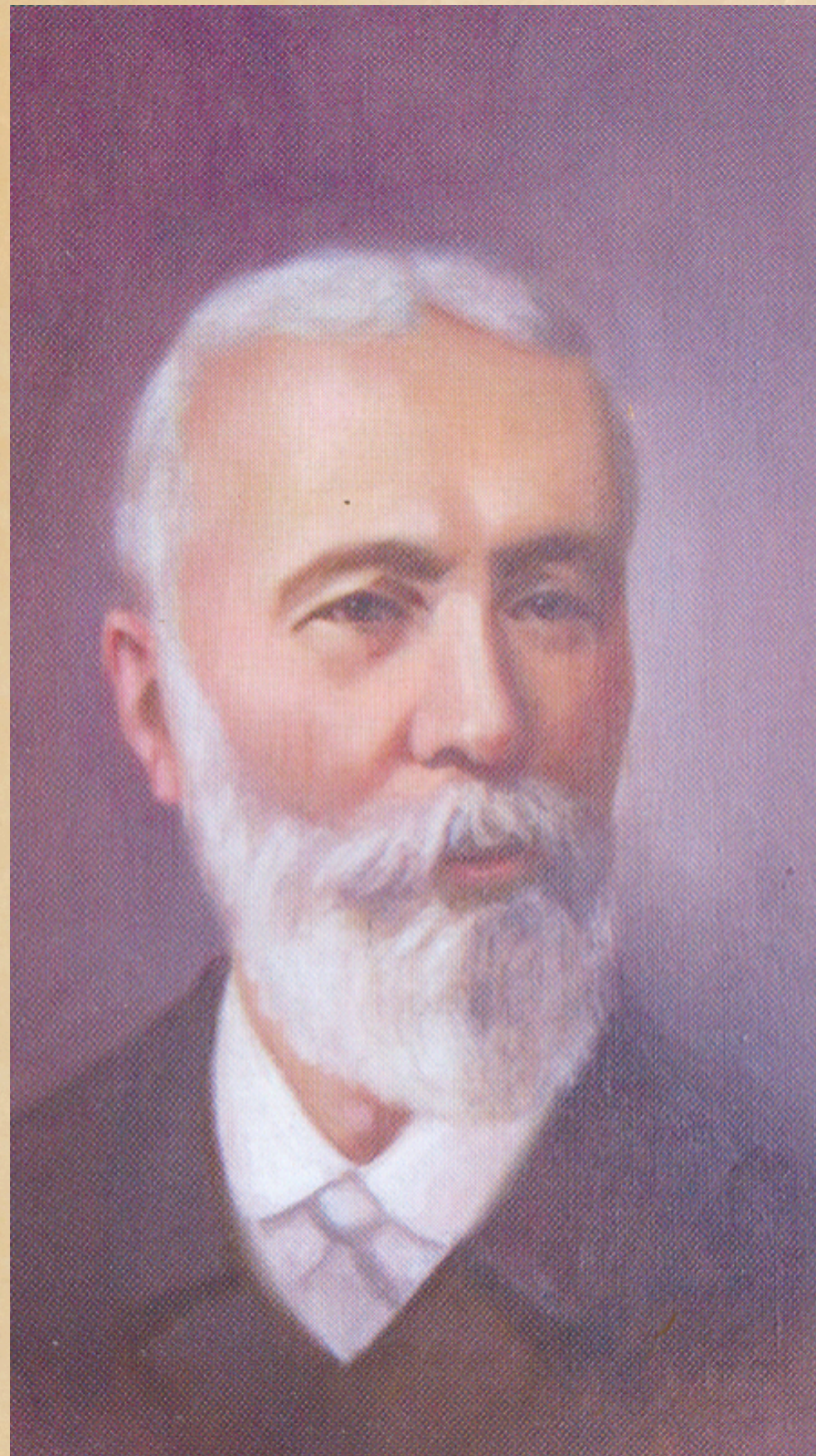

ІВАН ПУЛЮЙ – ВІНАХІДНИК Х-ПРОМЕНІВ 02.02.1845 - 31.01.1918.

*Професор доктор
Іван Пулюй, 1915 р.*

Іван Пулюй – перший український вчений-фізик світового рівня. Видатний вчений електротехнік, математик, астроном, теолог, енергобудівник, політик і громадський діяч, педагог. Професор Віденського університету, засновник першої кафедри електротехніки в Європі, ректор Німецької вищої школи у Празі.

Його наукові праці сприяли утвердженню атомістичної теорії будови речовини, становленню Х-променології як науки, були предтечею відкриття електрона. Сконструйовані ним прилади були відзначені найвищими нагородами на всесвітніх виставках, винаходи з електротехніки і телефонії були запатентовані в багатьох країнах Європи. Славетний український письменник П. Куліш називав І. Пулюя «людиною – самоцвітом». Ім'я геніального українця в радянські часи було свідомо викреслене з історії науки. І. Пулюй був визнаний лише наприкінці ХХ століття в незалежній Україні. П. Куліш сказав в свій час про І. Пулюя : «Про людину, яка просвітила розумом науку і духовність, заговорить невдовзі з великою повагою не лише Україна, але й увесь СВІТ».

Батьківська хата Івана Пулюя в Гримайлові

Іван Пулюй серед родини.

Зліва направо: син Івана Пулюя Олександр, донька Ольга, син Юрій-Григорій, донька Марія та син Павло, невідома. 1907 р.

Іван Пулюй з родиною під час відпочинку на дачі.

Зліва направо: син Юрій-Григорій, донька Марія, сини Павло і Олександр, донька Ольга, Іван Пулюй. 1908 р.

Шендеровський, В. Син України, визнаний світом. До 100-річчя від дня смерті Івана Пулюя / В. Шендеровський // Світогляд. – Київ. – 2018. – № 1. – С. 46-59 : іл.

Пулюй народився 2 лютого 1845 року у містечку Гримайлові Тернопільської області. У 1857-1865 рр. навчався в Тернопільській класичній гімназії. 1864 року І.Пулюй вступає на теологічний факультет Віденського університету і водночас відвідує лекції з математики, фізики та астрономії. Після закінчення другого факультету з філософії залишається працювати асистентом на кафедрі фізики. У 1874-1875 рр. – викладач Військово-морської академії у м. Фіуме (Хорватія).

Іван Пулюй зі синами: зліва направо: Павло, Іван Пулюй, Юрій-Григорій, Олександр. 1913 р.

Містечко Гримайлів – мала Батьківщина Івана Пулюя

1875 р. Пулюй отримує стипендію і виїздить до Страсбурга, де працює разом з В. Рентгеном, А. Кундтом. Здобуває ступінь доктора натуральної філософії Страсбурзького університету. Повертається до Відня, де поєднує викладацьку роботу і роботу наукового дослідника в фізичній лабораторії проф. В. Ланге. Саме тут І. Пулюй проводить свої знамениті дослідження з електровакуумними приладами.

Пам'ятна дошка на стіні будинку № 9 по вулиці Шкодагассе, Відень, Австрія

Будинок на вул. Пресловій, 15 у Празі, де проживав І. Пулюй з родиною

ПУЛЮЙ БУВ ОРГАНІЗАТОРОМ І ДОВГОЛІТНІМ ГОЛОВОЮ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО ТОВАРИСТВА В ПРАЗІ, АНАЛОГІЧНОГО ТОВАРИСТВА У ВІДНІ, ПРАЦЮВАВ У РЕДКОЛЕГІЯХ НАУКОВИХ ЖУРНАЛІВ. ОКРЕМОЇ УВАГИ ЗАСЛУГОВУЄ ДІЯЛЬНІСТЬ І. ПУЛЮЯ В ГАЛУЗІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ. ПОЧИНАЮЧИ З 1990-Х РОКІВ ВІН СТАЄ ЕКСПЕРТОМ З ПИТАНЬ ПРОЕКТУВАННЯ І БУДІВНИЦТВА ЕЛЕКТРОСТАНЦІЙ У ЧЕХІЇ.

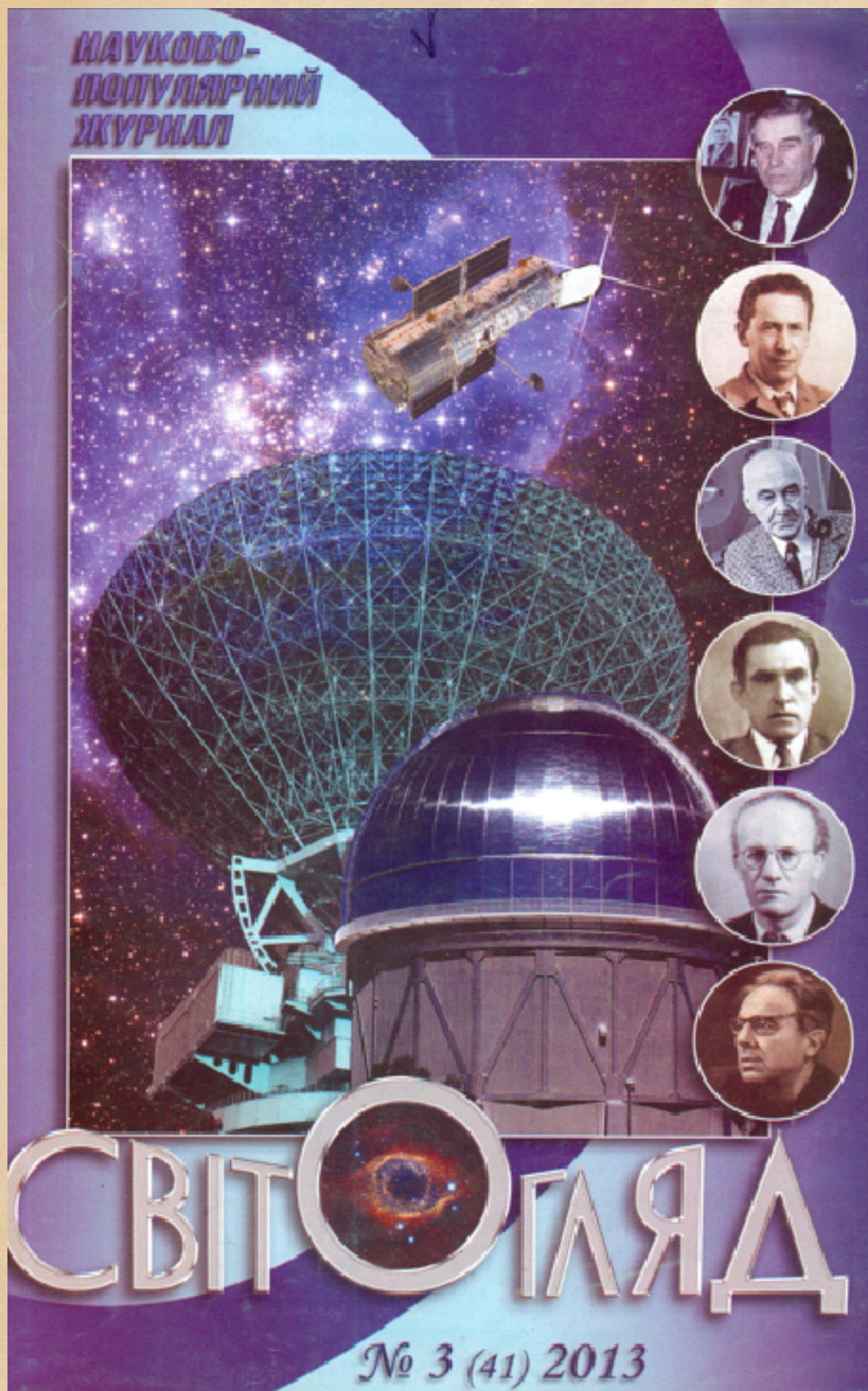
І. ПУЛЮЙ ГОТУВАВ ІНЖЕНЕРНІ КАДРИ ЕЛЕКТРОТЕХНІКІВ, КЕРУВАВ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ТРАМВАЯ У ЧЕХІЇ, БЛИЗЬКО ПІДІЙШОВ ДО ПОЯСНЕННЯ ПРИРОДИ ЕЛЕКТРОНА, ПРОВОДИВ РОБОТИ З УРАНОМ. 1884 РОКУ РЕКТОРАТ НІМЕЦЬКОЇ ПОЛІТЕХНІКИ У ПРАЗІ ЗАПРОСИВ І. ПУЛЮЯ ОЧОЛИТИ КАФЕДРУ ФІЗИКИ НІМЕЦЬКОЇ ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ШКОЛИ. ТУТ ВІН ЗАПРОВАДИВ КУРС ЕЛЕКТРОТЕХНІКИ. 1889-1890 ІВАН ПУЛЮЙ – РЕКТОР ЦЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ, ПОТІМ ДЕКАН ПЕРШОГО В ЄВРОПІ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ. КЕРУВАВ КАФЕДРОЮ 32 РОКИ (ДО ВИХОДУ НА ПЕНСІЮ У 1916 РОЦІ).

Кабінет професора Івана Пулюя у Празькій вищій технічній школі

Головний корпус Національного технічного університету імені Івана Пулюя в Тернополі

Шендеровський, В. Іван Пулюй / В.
Шендеровський, О. Рокіцький // Світогляд. – Київ.
– 2013. – № 3. – С. 62 - 65.

Пам'ятник Іванові Пулюю у
Гримайлові, встановлений 28 травня
1995 року (скульптор — заслужений
художник України Микола Обивок)

Іван Пулюй

Василь Шендеровський
доктор фіз.-мат. наук,
провідний науковий
співробітник
Інституту фізики НАН України,
м. Київ

Олександр Рокіцький
канд. істор. наук,
доцент кафедри фізики
Тернопільського Національного
технічного університету
ім. І. Пулюя,
м. Тернопіль

Велич постаті І. Пулюя полягає в багатогранності його таланту, високому рівневій досягненні у різних напрямках діяльності, глибокому патріотизмі й твердих моральних принципах, які він сповідував завжди і всюди — у науці, політиці, в особистому житті. Був людиною кристально чесною, зі світлим розумом і чистими помислами. "Чоловіком-самошитою" назвав його *Пантелеймон Куліш*.

Найбільшою його пристрастю була жадоба пізнання. Широта наукової ерудиції, глибоке проникнення у фізичну сутність досліджуваних явищ і процесів, рідкісне поєднання таланту експериментатора з високим інтелектом теоретика дає змогу вважати Івана Пулюя належним до плеяди тих учених, які в XIX столітті заклали фундамент новітньої фізики.

Його праці з фізики послужили утвердженню атомістичної теорії будови речовини, наблизили відкриття так званих X-променів та електрона, сприяли становленню X-променевої як науки, а наукові гіпотези щодо механізму виникнення й природи катодних та X-променів випередили загальний рівень тогочасних наукових уявлень. Скоonstruовані ним апарати були відзначені найвищими нагородами на всесвітніх і міжнародних виставках, винаходи з електротехніки й телефонії запатентовано в багатьох країнах Європи, а теоретичні праці з електродинаміки змінних струмів лягли у фундамент окремих розділів теоретичних основ електротехніки.

Видатний український учений-фізик, електротехнік і громадський діяч *Іван Пулюй* народився 2 лютого 1845 р. у містечку Гримайлові, нині Гусятинського району Тернопільської області.

У 1857-1865 рр. навчався в Тернопільській класичній гімназії, де заснував таємну студентську "Трояду", члени якої присвятили себе "до ревної і невсипучої праці для народу". Під час навчання на теологічному факультеті Віденського університету у 1865-1869 рр. організував Товариство українських богословів, був одним із засновників славнознавчого товариства "Січ", що відіграло важливу роль у європеїзації галицької Русі.

Продовжуючи розпочату в гімназії роботу з підготовки україномовних підручників для середніх шкіл, І. Пулюй приступив до реалізації великого задуму — україномовного видання духовної літератури. Для цього заснував товариство "Праці", а 1869 р. уклад і видав "Молитвослов" українською мовою.

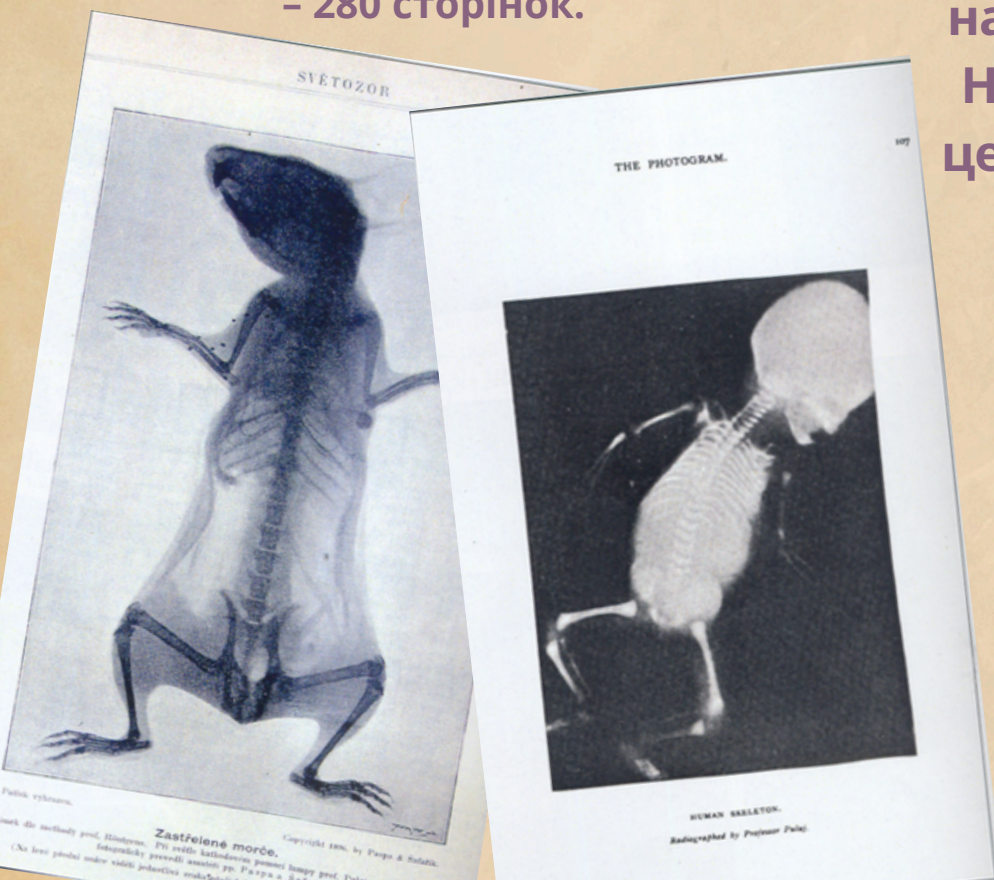
Свою активною громадською позицією 24-літній студент-богослов привернув увагу відомого письменника *П. Куліша*, що вже довгий час працював над перекладом Святого Письма й потребував помічника з добрим знанням стародавніх мов. Їхня співпраця над перекладом Нового Завіту розпочалася в лютому 1871 р., і ще того ж року вийшли друком у Відні Євангелія від Матея, Марка, Луки та Івана; і лише 1903 р. за активної участі І. Пулюя завершено було Кулішів переклад Старого Завіту й надруковано перший повний україномовний переклад Біблії.

Закінчивши 1872 р. навчання на філософському факультеті, І. Пулюй залишився для дослідницької роботи у фізичній лабораторії університету. Його перші наукові праці, присвячені експериментальному дослідженню температурної залежності внутрішнього тиску повітря, містили оригінальні результати, що послужили утвердженню молекулярно-кінетичної теорії для реальних газів і були опубліковані 1874 р. в журналі "Доповіді Віденської Академії наук".

Того ж року молодого науковця запросили на посаду асистента-викладача кафедри фізики, механіки й математики Військово-морської академії в м. Фіюме (піз-

Ковальчук, В.В. Фізика в Україні в XIX-XX столітті: історія, здобутки, особистості : навчальний посібник. – Київ: Слово, 2009. – 280 сторінок.

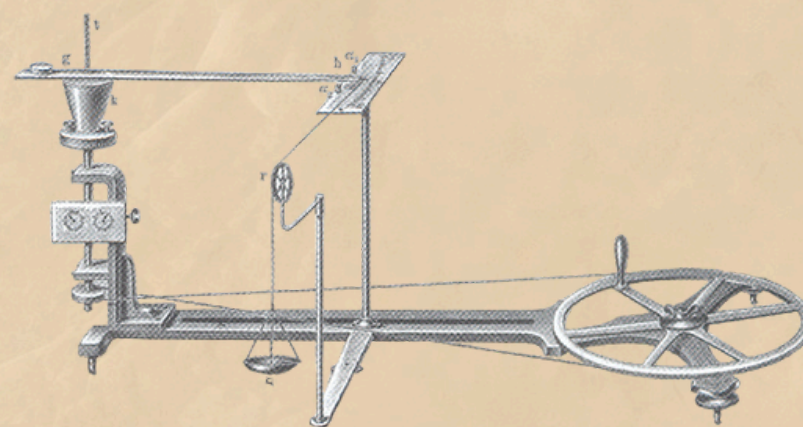

Історія фізики документально показує, що сучасна фізика не виникла миттєво. Витоки фізики йдуть зі стародавніх часів історії людства. У посібнику систематизовано відомості історичного, науково-теоретичного характеру, які можна використовувати для вивчення історії становлення фізики в цілому. Приділено увагу розвитку стану фізики в Україні в XIX – XX століттях. Рекомендовано студентам, аспірантам, вчителям та учням шкіл.

Сьогодні можна однозначно стверджувати про пріоритет І. Пулюя у багатьох аспектах. Зокрема він : а) вперше сконструював власноручно рурку за 14 років до відкриття X-променів; б) пояснив природу виникнення X-променів; в) встановив здатність X-променів йонізувати газ; г) виявив їх просторовий розподіл, тобто де як вони виникають (фактично природу X-променів). І. Пулюй винайшов телетермометр, призначений для вимірювання температури у віддалених місцях. Вчений сконструював ще багато наукових апаратів : телефонний сигнальний апарат, срібний випрямляч зворотного зв'язку, індуктор для трифазних струмів, патентовану телефонну станцію для охорони життя від небезпечних електричних струмів високої напруги. Одним з його досліджень було виготовлення першої люмінесцентної лампи. На початку 1896 року ця лампа була фактично першою «рентгенівською трубкою». У цей час І. Пулюй створює принципово нові лампи – «лампи холодного світла», неонові лампи».

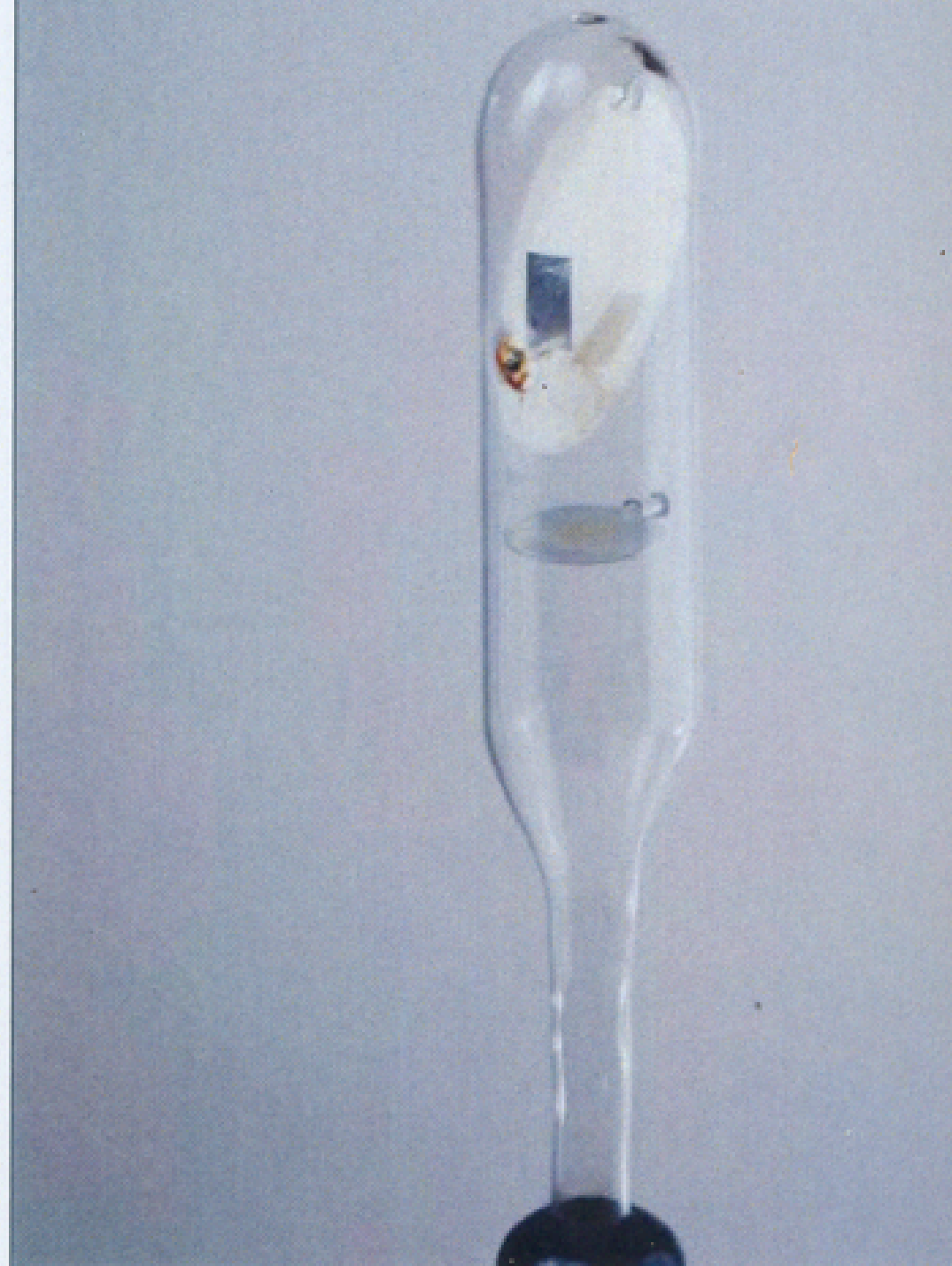
ІВАН ПУЛЮЙ

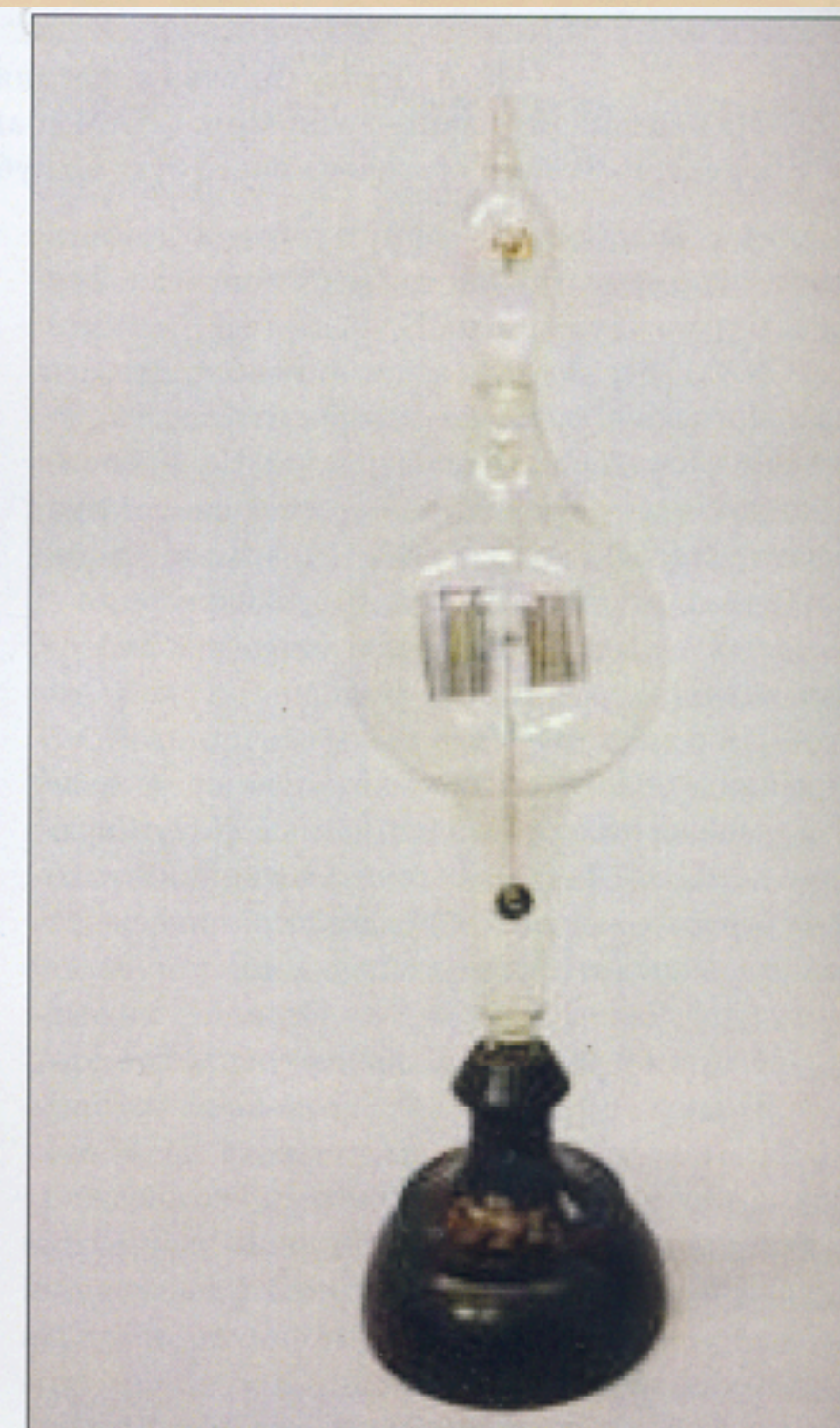
Прилад Івана Пулюя для визначення механічного еквіваленту теплоти

Лампа конструкції Івана Пулюя

Флуоресцентна лампа (габаритні розміри – 42×7,5 см, маса – 150 г,
матеріал цоколя – слюда з алюмінієвими домішками)

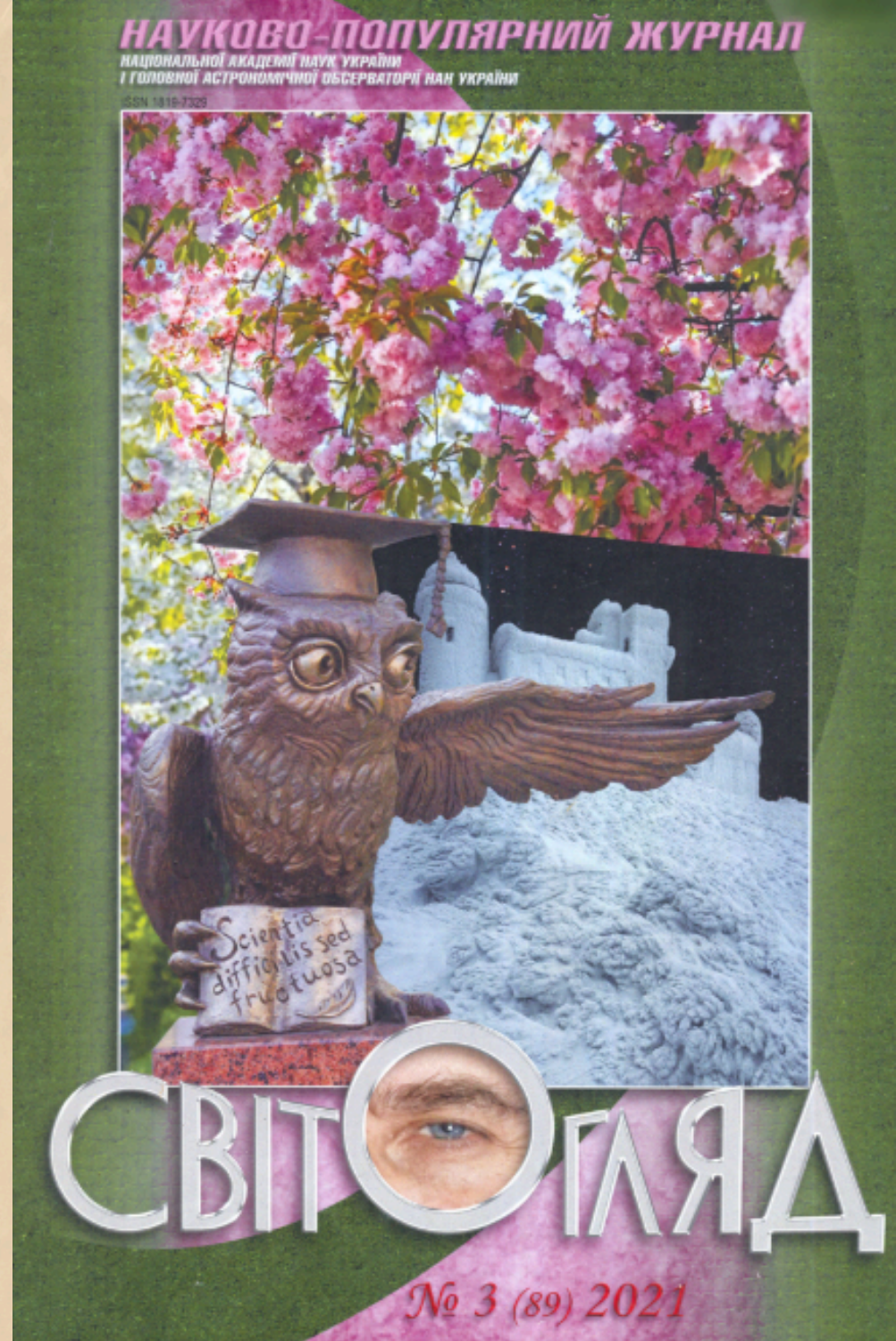

Частина приладу для демонстрації електричних розрядів у вакуумі (зліва)
та циліндричний напівпровідниковий радіометр (справа)

Вакуумні апарати Івана Пулюя експонувались і відзначалися преміями та дипломами на різних міжнародних виставках. Деякі з них придбав для своєї колекції всесвітньо відомий Паризький національний музей мистецтв і ремесел. Різні прилади І. Пулюя стали також експонатами музеїв Відня, Мюнхена, Праги. Широкий спектр проблем, яких торкнувся український фізик Іван Пулюй при дослідженні процесів у газорозрядних трубках, обумовив висунення його в останньому двадцятиріччі ХІХ століття в число провідних європейських фізиків.

Книга "Креслення електричних приладів"
з описом розробок Івана Пулюя в музеї
СНАМ в Парижі

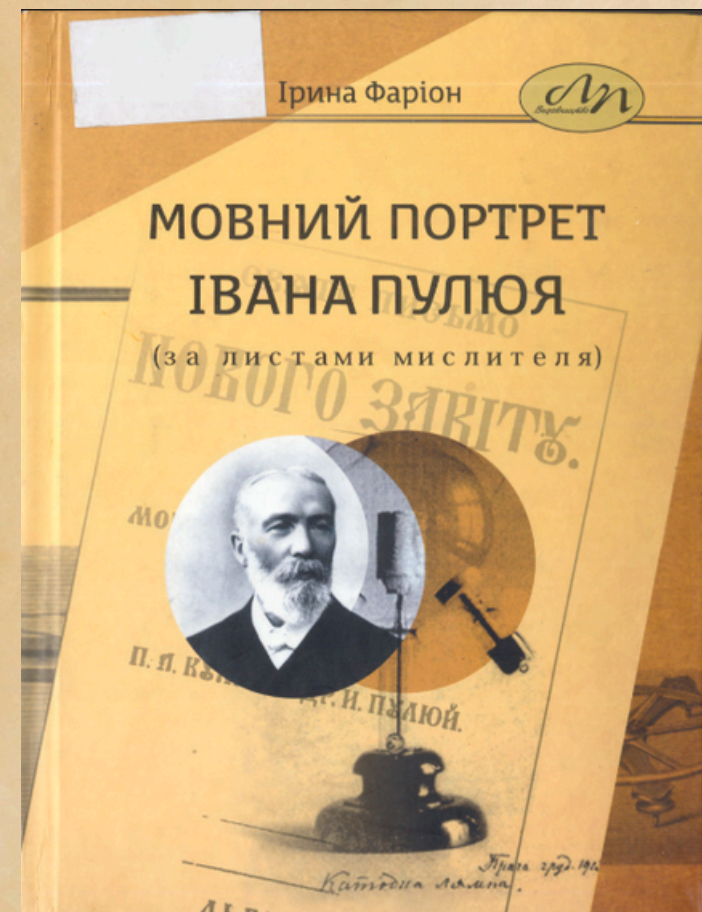
Петрик, М. Про нього пам'ятає Париж. До
175-річчя від дня народження Івана Пулюя /
М. Петрик // Світогляд. – Київ. – 2021. – № 3. –
С. 34-41 : іл., фот. – Бібліогр. : 8 найм.

Палац Індустрії в Парижі, де проходила виставка «Exposition internationale d'Électricité à Paris» в 1881р.
(rond-point des Champs-Élysées, la place de la Concorde et la Seine)

Фасад головного корпусу Національної консерваторії
мистецтв і ремесел (CNAM)

Ірина Фаріон

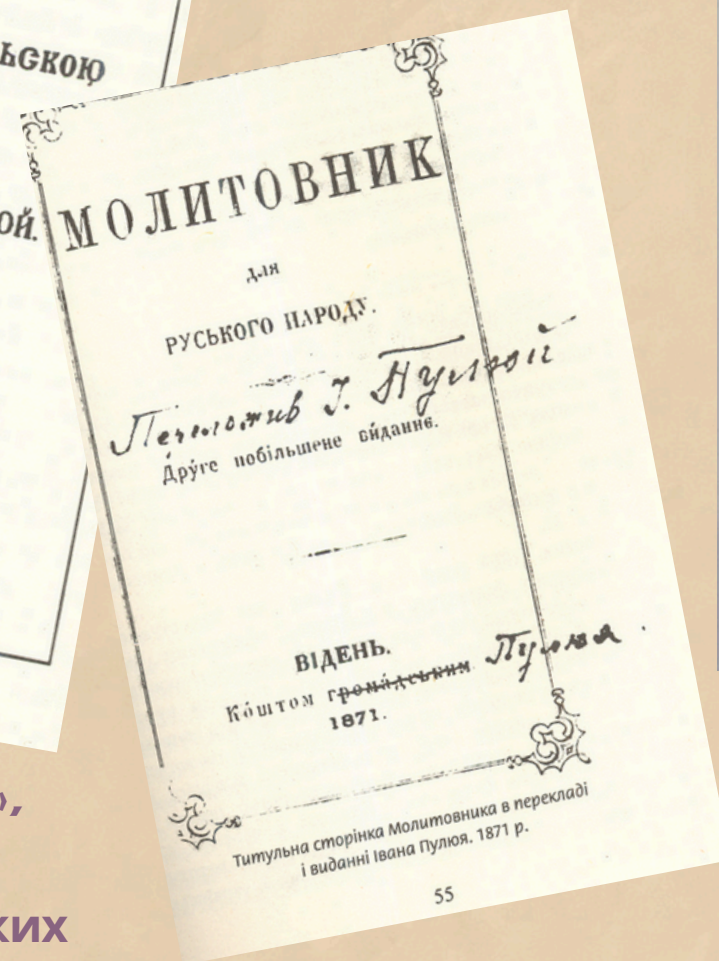
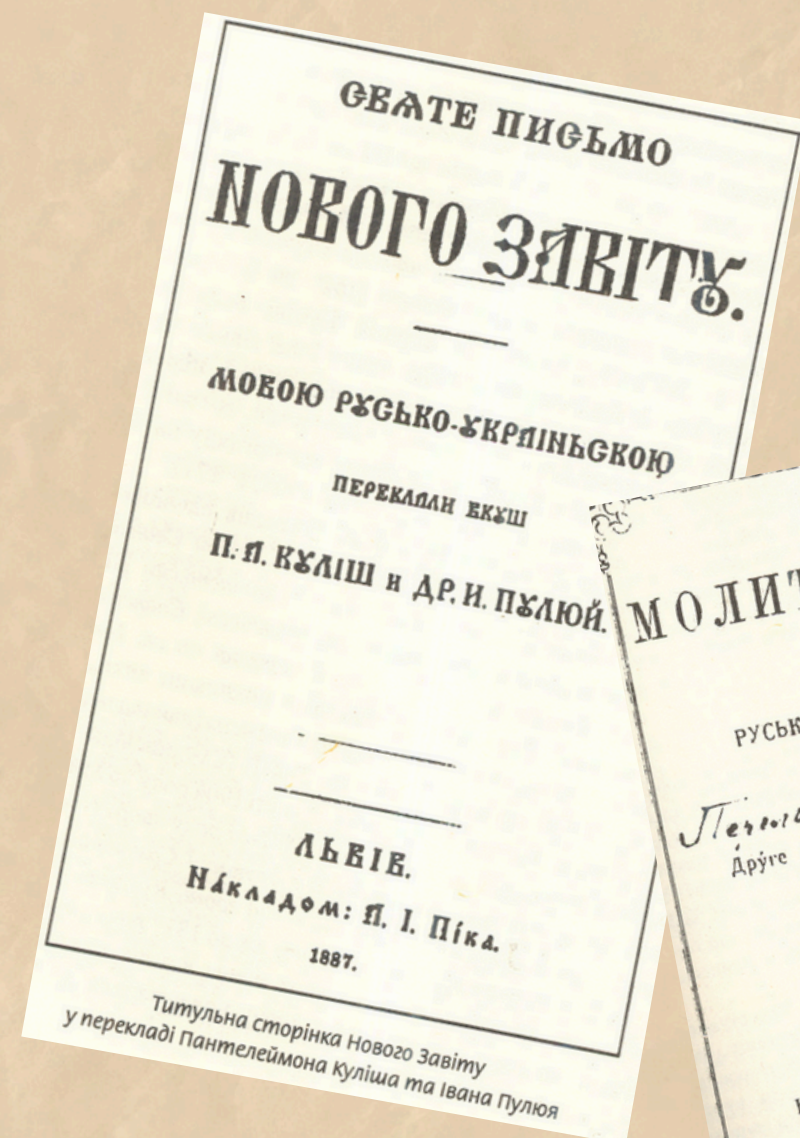
МОВНИЙ ПОРТРЕТ ІВАНА ПУЛЮЯ

(за листами мислителя)

Фаріон, І. Мовний портрет Івана Пулюя (за листами мислителя): монографія / І. Фаріон. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. – 216 с.

Книга про життя фізика і богослова, мовознавця і підприємця, суспільного діяча і електротехніка, вічного *perpetuum mobile* української національної ідеї у всіх царинах – від родини до науки та суспільного укладу. Іван Пулюй засвітив Європу в прямому й переносному значенні слова. Його гумантарне світло через перший переклад молитов українською мовою пробило шлях до сакрального стилю нашої мови: це дало їй крила найвищого польоту в майбутнє. Рекомендовано якнайширшому колу читачів.

Ще навчаючись у гімназії він заснував таємну студентську «Громаду», посвятивши себе до «ревної і невсипущої праці для народу». Під час навчання у Віденському університеті організував Товариство українських богословів, був одним із засновників товариства «Січ», що відіграло роль у європеїзації Галичини. Заснував товариство «Праця», а 1869 року уклав та видав «Молитвослов» українською мовою.

1871 р. Іван Пулюй спільно з Пантелеймоном Кулішем починають працювати над перекладом Святого писма. У 1903 р. у Відні виходить книга «Святе писмо Старого і Нового Завіту» в перекладі на українську мову Івана Пулюя, Пантелеймона Куліша та Івана Нечуя-Левицького.

Про сподвижницьку працю, направлену на розвиток науки, культури в Україні ми довідаємось з праці «О руський університет у Львові», де Пулюй закликає українську інтелігенцію до культурної праці в ім'я української нації. У цій праці вчений наголошує : «За котрим народом висша культура і освіта, за тим побіда».

НАУКОВО-ПОПУЛЯРНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ
І ГОЛОВНОЇ АСТРОНОМІЧНОЇ ОБСЕРВАТОРІЇ НАН УКРАЇНИ

ISSN 1819-7329

СВІТОГЛЯД

№ 1 (81) 2020

Пулюй, І. Україна та її міжнародне політичне значення / Іван Пулюй // Світогляд. – 2020. № 1. С. 33-40 : іл.

Рокіцький, О. Праці Івана Пулюя – джерело сучасної української геополітики / О. Рокіцький, В. Шендеровский, П. Ясній // Світогляд. – Київ. – 2020. – № 1. – С. 30-32 : іл.

Іван Пулюй. УКРАЇНА ТА ЇЇ МІЖНАРОДНЕ ПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ Ukraina und ihre Internationale Politische Bedeutung

«Бог поселив обіч нас найвойовничішу і найнеспокійнішу націю – французів – та дозволив зростати войовничій схильності Росії, яка не була притаманна їй в такій мірі в ранніх століттях. Щупаки в європейському ставку заважають нам стати коронами, бо ми відчуваємо їхні колючки з обох боків, вони змушують нас робити зусилля, якого ми, мабуть, добровільно не проявляли б, в они змушують також нас, німців, до згуртованости».
Промова Бісмарка 6-го лютого 1888 року
«До становища в Європі».

Як тільки на політичній арені Європи наставав критичний момент для Росії, то одночасно поставало українське питання. Так було за часів гетьмана *Виговського*, який в 1659 році уклав Гадяцьку угоду з Польщею, згідно з якою Україна, будучи великим князівством, мала об'єднатися в єдину імперію з королівською Польщею і великим Литовським князівством. Так було і за часів гетьмана *Мазепи*, який 1709 р., в епоху *Петра*, воював разом зі своїм союзником шведським королем *Карлом XII* проти Росії за незалежність України, але зазнав поразки в битві під Полтавою. Потім ідея незалежності української держави знайшла теж прихильників серед західноєвропейських політиків і державних діячів, з яких ми називаємо тільки тих, що були в Німеччині: партії *Бетманна-Гольвега* і *Гартманна-Бісмарка*.

Також тепер, під час цієї великої війни, українська ідея зі стихійною силою пробивається на політичну арену. Для політичних кіл Німеччини ідея української державности була в 1791 році – мрією, в 1854 – дитячою утопією, в 1888 – політичною потребою, а сьогодні сміємо вважати її кінцевою потребою як для Німеччини, так і для нашої монархії. (Тут під «нашою монархією» автор розуміє Австро-Угорщину. – Ред.)

Перш ніж зупинитися на міжнародному політичному значенні України, бажано зорієнтувати німецьких читачів щодо історії України настільки, скільки є в цьому потреба, з тим щоб сформулювати думку про поширення влади московитського царату, після того як відбулося добровільне об'єднання України з Росією. Спочатку пояснимо, якою була Москва 260 років тому. Коли ми ближче познайомимося з розвитком Росії, то само собою виявиться, яке міжнародне політичне значення має або може мати Україна в теперішніх європейських реаліях.

До цього часу становлення Росії відбувалося шляхом «збирання» земель за рахунок межових держав, особливо цілих областей України, після того як було визнано їх ва-

тому значущість для поширення влади Московщини понад три століття тому.

Щоб зберегти перед світом видимість деякого права, московити присвоїли собі назву «Русь», якою у попередні віки називалися Київське князівство, а потім Галицьке князівство разом з Волинським, і з цього утворилося і популяризувалося слово «Росія» – «Руська земля». Українці стали «малоросами», а московити почали видавати себе «їхніми старшими братами» і називати себе «великоросами». Теорія про «національну спільність» була готова, незважаючи на те, що обидва народи мають окремі мови, окремі культури і світогляди, і жодних спільних історично-політичних традицій, прагнень.

На основі такої фальсифікації історії «збирали» «російські» землі, і тепер теж простягає московит свою руку до останніх решток українських земель у Галичині, Буковині і Північній Угорщині, щоб і тут «визволити російський народ».

Внаслідок безпощадного пограбування країн, Московщина стала могутньою Росією, яка тепер становить небезпеку як для центральних держав Європи, так і, без сумніву, для всієї Європи. На питання *Лібкнехта*: «Чи має Європа стати козацькою?», московит відповів: «Так», і теперішня війна стосується відповіді на це запитання.

Але так само як будь-яка математична дія може бути зворотною, то й становлення держави підлягає зворотному процесу, і у теперішній становищі в Європі постає, передусім для Австрії і Німеччини, вимушена сувора потреба докласти всіх зусиль, щоб це привело до зворотного процесу розвитку Росії. Слід докласти зусиль, щоб відокремити від цієї жахливої імперії ті землі, які були «зібрані» з певним наміром, і то не з національної і культурної потреби, а з тим, щоб знищити людську культуру, придушити і грабувати народи і щоб не допустити виробити «коропів» в європейському ставку.

ПУЛЮЙ ІВАН

2 лютого 1845 р., м. Гримайлів, Австрійська імперія (нині смт. Гримайлів, Тернопільська обл. Україна) — 31 січня 1918 р., Прага, Австро-Угорська імперія (нині Чехія)

Відкриття X-випромінювання

Взимку 1896-го року чотирнадцятирічний Едді Маккарті, що мешкав в американському місті ГанOVER, зламав зап'ястя. Чому понад сто років потому про це взагалі хтось пам'ятає? Бо Едді став першим хлопцем в Америці, якому зробили рентгенівський знімок місця перелому.

Коли Вільгельм Рентген 28 грудня 1895 року розповів про відкриття під час роботи з електронно-вакуумною трубкою X-випромінювання, сотні, а може, й тисячі науковців у всьому світі кинулися у свої лабораторії, щоб повторити експеримент. Серед них був і Френк Остін, асистент фізичної лабораторії Дартмута. Він зібрав разом всі наявні в лабораторії трубки і почав перевіряти, які з них даватимуть X-промені. А треба сказати, що колекція вакуумних трубок, подарованих свого часу Дартмутському коледжу, була тоді найкращою в Америці. Остін перевіряв усі, що мав, і єдиною придатною для цього виявилася рурка, сконструйована Іваном Пулюєм і привезена з Австрії, де тоді працював українець. На початку лютого Остін запропонував доктору Пільману Фросту та його брату, фізику Едвіну Фросту, зробити діагностичний рентгенівський знімок місцевому школяреві, яким і виявився Едді Маккарті.

Наприкінці XIX століття фізики використовували електронно-вакуумні трубки для дослідження відкритих у 1859 році катодних променів, які в них виникали при проходженні струму. Зрештою промені виявилися потоком електронів, а атом не найменшою частинкою, як вважалося раніше, але тоді про це ще ніхто нічого не знав. Трубки були найрізноманітніших конструкцій. В одних катодні промені змушували платинову пластину розжарюватися до червоного, в інших обертали крилчатку, виготовлену з тонких листків сплюди.

Були ще такі, в яких ці промені змушували алюмінієву пластинку відкидати тін, а мініатюрні фігурки, вкриті солями металів, — світитися.

У 1881 році Пулюй представив декілька електронно-вакуумних трубок власної конструкції на Всесвітній електротехнічній виставці в Парижі. Одна з них привернула особливу увагу учасників та організаторів виставки. Світло, яке вона випускала, було достатньо яскравим, щоб освітлювати всю кімнату. Через це її назвали «Лампа Пулюя». За участь у виставці вчений був нагороджений дипломом. Пізніше Пулюй писав, що цього світла вистачало навіть для того, щоб читати, перебуваючи на деякій відстані від «лампи».

Тривале опромінювання X-променями шкідливе для організму? Ні, в XIX столітті про це ще нічого не чули...

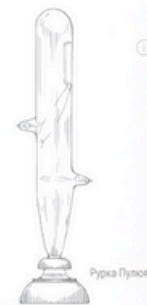
В архівах родини Пулюя зберігаються спогади його дружини Катерини-Йосифи-Марії, про те, як одного дня, читаючи ранкову газету, в якій повідомлялося про відкриття, зроблене Рентгеном, Пулюй раптом схопився з ліжка і зі схвилюваними вигуками «Мої рурки, мої рурки» та газетою в руці побіг до своєї лабораторії.

Кажуть, Пулюй надіслав Рентгену лист, в якому питав, чи раптом не його рурку він використав, але відповіді так і не отримав... Насправді наврядчи саме його, адже світліни, зроблені Пулюєм у своїй лабораторії, мали набагато кращу роздільну здатність, ніж знімки, отримані Рентгеном.

В 1896 році і Пулюй, точно одночасно виділи в яких пояснили природу променів. Твердження Пулюя, Рентген же припуштував для них практично А от Пулюй зрозумів, що у пригоді можливість «защити тіла пацієнтів», і це вля винаходу опублікував різних частин людського т

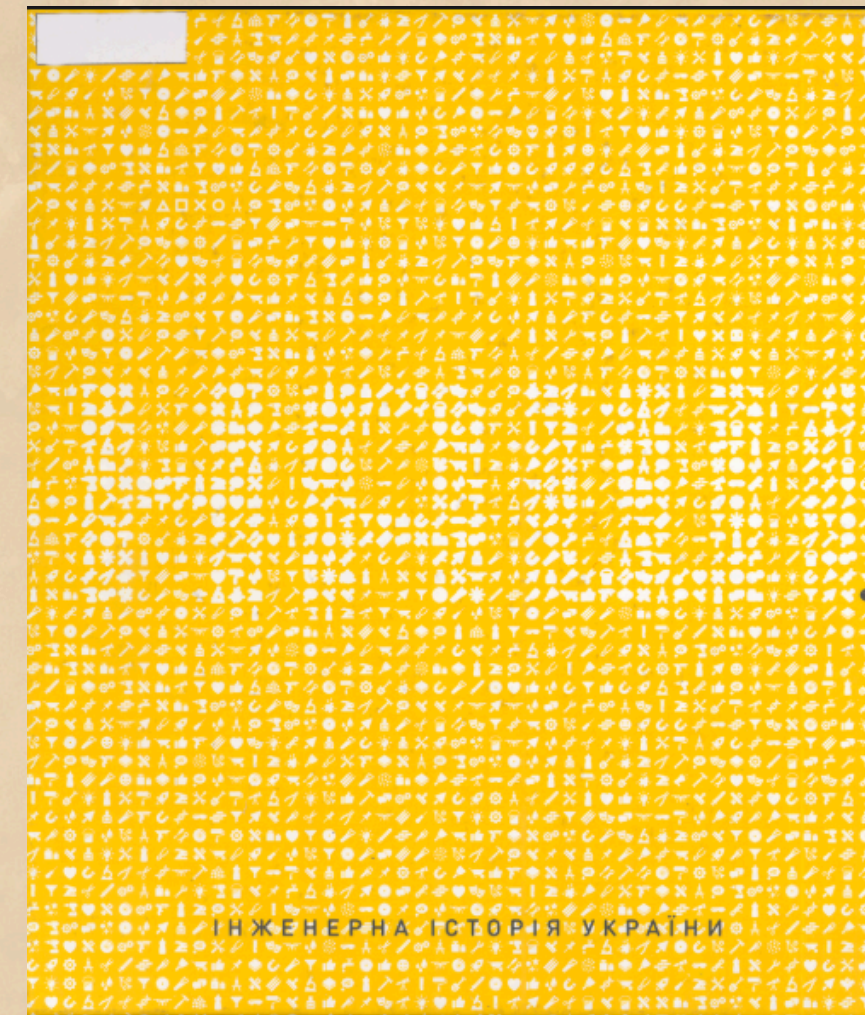
Одні кажуть, що Рентгену безпечною премією за це служено, та й промені не рентгенівськими. Інші дуген помітив те, на що Пулюй звернув уваги, тому від йому справедливо.

Достеменно відомо ли відмовився оформлювати відкриття, вважаючи, що усім. А ще був проти того називали рентгенівським

Пам'ятники Іванові Пулюю: у Гримайлові, встановлений 23 травня 1995 року, та у м. Івано-Франківську, встановлений 21 вересня 2015 року. Скульптор — Микола Обезюк.

Джерела

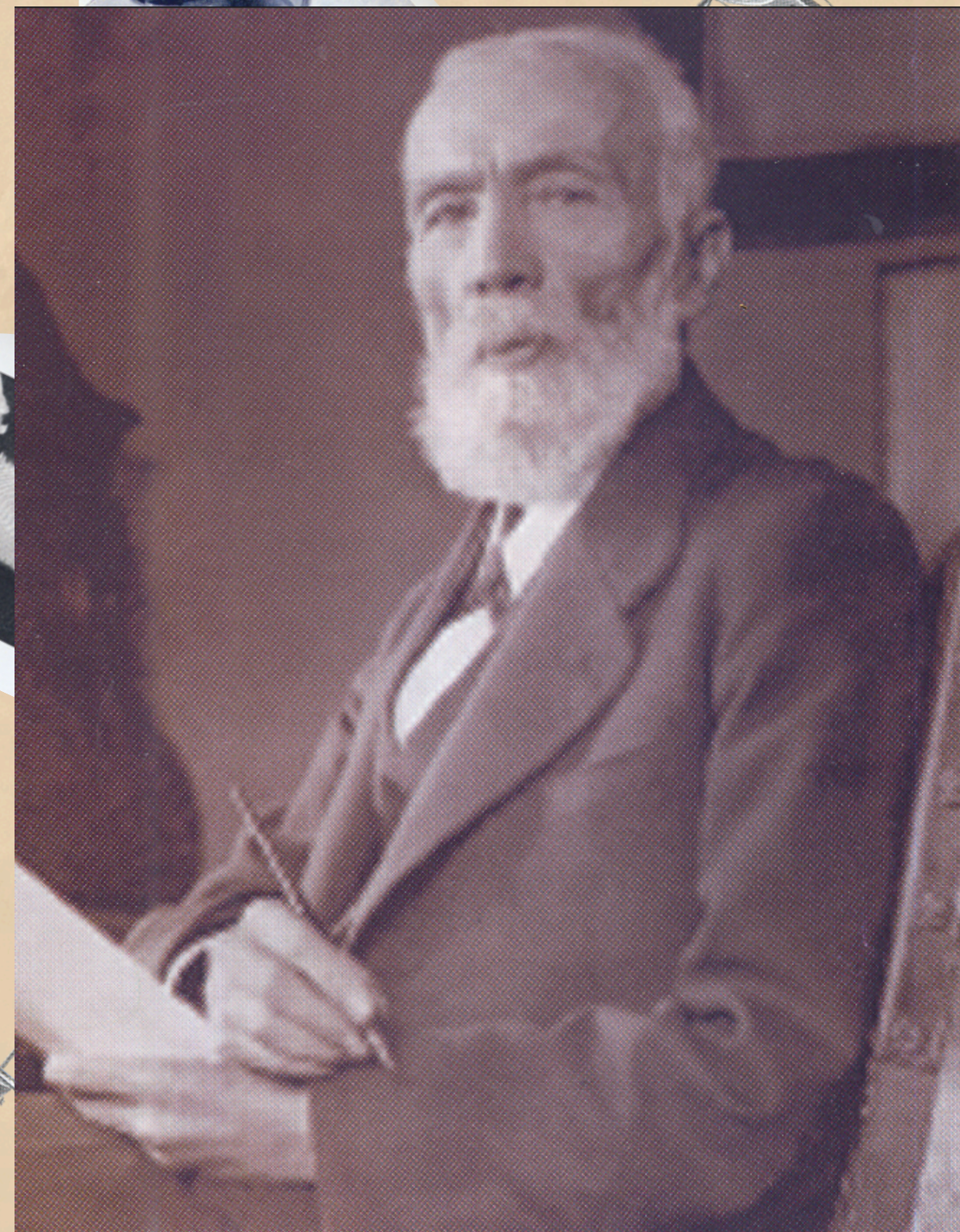

Шульга, О. Наші. Інженерна історія / О. Шульга; іл. Р. Або, В. Голубєв, В. Гусманов. – Київ : Моя книжкова полиця, 2021. – 152 с.

Іван Пулюй помер 31 січня 1918 року, через 9 днів після проголошення Української народної республіки, про створення якої він мріяв усе життя.
Іван Павлович Пулюй – нині визнаний усім світовим науковим співтовариством. А найголовніше – щоб це пам'ятали ми, українці.

Іван Пулюй фізик, електротехнік, учений, громадський діяч, перекладач (02.02.1845, м-ко Гримайлів, нині смт Гусятинського району — 31.01.1918, м. Прага, Чехія)